



**Ulrike Nagel** (tweede van links) met familie bij de Brandenburger Tor in Berlijn, 1990

# Kinderen van de Wende

Journalist **Ulrike Nagel** groeide op in Oost-Berlijn en woont nu in Nederland. In de zesdelige podcastserie *Over de Muur* gaat ze op zoek naar wat er nog van de DDR over is bij de mensen die daar opgroeiden. 'Er is niet altijd ruimte voor goede herinneringen.'

DOOR LAURENS BLUEKENS

**V**EEL vrijheid en weinig bemoeienis van ouders. Altijd met grote groepen kinderen op stap. Ruimte in de wijk, omdat de hofjes en speeltuinen niet af waren. Lolly's van één soort, voor heel weinig geld. De onbevangenheid van het naaktstrand. Maar ook: het doorsijpelende Westen, zoals de muziek die binnenkwam via de West-Duitse radiozender Rias 2 of de moeilijk verkrijgbare en daardoor zeer gewilde barbiepoppen. Het kost journalist **Ulrike Nagel** (1979) weinig moeite om een aantal zaken op een rijtje te zetten die haar jeugd in de Duitse

Democratische Republiek (DDR) gelukkig maakten. Ze was tien toen de Berlijnse Muur viel en behoort daarmee tot de laatste generatie DDR-kinderen met bewuste herinneringen aan het vervlogen land. Op school, thuis en daarbuiten werd in het nieuwe Duitsland echter niet wezenlijk gesproken over het voormalige Oosten. 'Wel was er soms bijvoorbeeld ineens een docent verdwenen. Dan zeiden we op het schoolplein tegen elkaar: o, volgens mij zat hij bij de Stasi. En vervolgens direct weer over tot de orde van de dag: shit, ik heb niet genoeg geleerd voor wiskunde!'

Terwijl andere Oost-Duitsers na de val van de Muur direct naar het Westen vertrokken, bleef het gezin Nagel in het vroegere Oost-Berlijn wonen. Pas toen Ulrike Nagel op haar negentiende naar Groningen vertrok voor de studie communicatiewetenschappen daalde het besef over de verschillen tussen Oost en West echt in. 'Ik studeerde natuurlijk met Nederlanders, maar er waren ook West-Duitsers. Met hen kon ik meteen overweg. De verschillen zaten in kleine dingen. Als het kwart over zeven is, zeggen ze in West-Duitsland "Viertel nach Sieben" en in Oost-Duitsland "Viertel Acht", omdat een kwart van het volgende uur om is.' Het was confronterender dat men Duitsers nog vaak vroeg uit welk van de twee delen ze afkomstig waren. 'Als ik dan "Oost" zei, waren mensen altijd verrast, er werd op gereageerd. Ik merkte dat daar iets zat, een bepaalde interesse of het idee dat dit iets bijzonders was. Daardoor ging ik erover nadenken: wat was er precies anders aan mijn jeugd? In een van de eerste discussies die ik hierover had, wees een protestantse huisgenoot me erop dat de tien geboden die ik had meegekregen bij de Pionierbeweging [een communistische jeugdorganisatie, red.] wel erg veel lijken op die uit de Bijbel, maar dat het christendom al veel langer bestaat. Pas toen dacht ik: shit, dit heeft het socialisme gewoon van de kerk overgenomen. Met godsdienst was ik in de DDR helemaal niet in aanraking gekomen, al zou je het socialisme ook een soort religie kunnen noemen.'

## Hinterfragen

Nagel plakte nog een master journalistiek aan haar studie vast. 'Ik ben opgegroeid in Oost-Duitsland en had een hele gelukkige jeugd,' was de openingszin van de introductiebrief die ze als beginnende student over zichzelf moest opstellen. 'Dat schreef ik

waarschijnlijk ook wel in de wetenschap van: jongens, dat kan ook! De journalistiekdocenten zaagden me volledig door over die ene zin, de rest van de brief deed er bijna niet meer toe. Dat je ook een gelukkige jeugd in de DDR gehad kunt hebben, ging er niet in. Dan moest je wel volledig geïndoctrineerd zijn, was de gedachte.' Uiteindelijk begreep Nagel wel waarom de docenten hier zo'n punt van maakten. 'Het is de bedoeling dat je als journalist je eigen achtergrond, herinneringen en overtuigingen met wat meer afstand gaat bevragen. Of, zoals ze in het Duits zeggen: *hinterfragen*. Dit is een van de woorden die ik in het Nederlands mis. Misschien is *Over de Muur* wel een heel verlaat uitvloeisel van het besef dat de docenten me wilden meegeven.' Hoewel de podcast begint met Nagels positieve ervaringen leidt de zoektocht naar wat er nog van Oost-Duitsland over is in haar, haar familie en haar oud-klasgenoten onherroepelijk tot de vaststelling dat er ook veel nare kanten aan het land zaten. 'Na de val van de Muur waren we eerst allemaal blij dat het assortiment in de supermarkt veel breder werd, maar verder was de Wende vooral ontzettend ingrijpend. Mijn generatie rolde er gelukkig soepel doorheen, met name de oudere generaties moesten zichzelf in het nieuwe systeem helemaal opnieuw uitvinden.' De meeste kinderen met wie Nagel



Ulrike Nagel



Ulrike Nagel (6) op haar eerste schooldag in 1985. Elk kind kreeg dan een *Schultüte*, een puntzak vol cadeautjes en snoep

## Ulrike Nagel 'We waren blij met een breder assortiment in de supermarkt, maar verder was de Wende erg ingrijpend'

opgroeide, zijn goed terechtgekomen. De een werkt als tandartsassistent, de ander als teamleider van de grootste bibliotheek in Berlijn en weer een ander is de beveiliging van de Duitse minister van Financiën, Christian Lindner. 'Ik had gedacht dat je leven blijvend gevormd zou worden door die eerste jaren in de DDR, maar dat bleek niet zo te zijn. Niet al mijn leeftijdgenoten identificeren zich even sterk als een kind van Oost-Duitsland.'

Een voormalige vriendin van Nagel vertrok vrij snel na de val van de Muur naar West-Duitsland. 'Zij begon pas over haar Oost-



Duitse achtergrond na te denken toen ik ernaar vroeg. En een andere vriendin vertelde dat ze onze vroegere vrienden-groep fantastisch vond, maar afgezien daarvan was haar kindertijd in onze wijk niet geweest. Dit had te maken met haar enorm strenge ouders, die later gingen scheiden. Iedereen heeft een andere perceptie – kijk dus uit met gemeenplaatsen over de DDR.’

## Verwerking

Van een andere oud-klasgenoot staat Nagel nog bij dat ze regelmatig pakketjes met speelgoed ontving van haar grootouders in Oostenrijk. ‘Een kind denkt daar verder niet over na en zaken als de Stasi en dergelijke hebben op die leeftijd weinig of geen betekenis. In *Over de Muur* vertelt deze klasgenoot voor het eerst waarom haar grootouders daar woonden. Haar opa werkte voor de DDR-ambassade in Oostenrijk en hij is op een vreemde manier overleden. Ook kreeg haar oom een dodelijk ongeluk. Daar was dus iets niet in de haak, maar haar inmiddels overleden grootmoeder wilde niet dat de dossiers voor haar dood geopend werden. De familie van die klasgenoot is alles nu pas aan het ontrafelen.’

## ‘Waarom mag het ene niet naast het andere bestaan?’

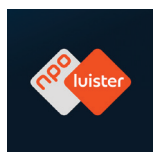
Het onderstreept dat de verwerking van het Oost-Duitse verleden nog volop gaande is. ‘Ook binnen mijn eigen familie. Een tijdje geleden ging ik mee met een rondleiding in Berlijn en daarbij deden we ook plekken aan waar men-

sen zijn doodgeschoten die over de Muur probeerden te komen. Omdat we er relatief ver vandaan woonden, speelde de Muur niet echt een rol in mijn leven. Maar hoe zat het met mijn ouders: wisten zij wel van die doden? Ja, bleek toen ik het aan mijn moeder vroeg. Officieel niet natuurlijk, maar officieus was het breed bekend. Dit is een van de redenen dat het land uiteindelijk kapotging: mensen begonnen zich te verzetten tegen zaken waarvan ze eigenlijk geen weet mochten hebben. Het was een land met een dubbele bodem.’

Voor de goede herinneringen die veel voormalige inwoners ook aan de DDR koesteren is in Duitsland niet altijd ruimte, constateert Nagel. ‘Als je aangeeft dat je er ook goede dingen waren, riskeer je altijd het verwijt dat je een verkeerd regime gesteund hebt. Maar, zoals mijn moeder in de podcast zegt: wij waren geen politieke mensen, we leefden gewoon ons leven. Waarom mag het ene dan niet naast het andere bestaan?’

De woorden van Nagel sluiten aan bij de boeken van historicus Katja Hoyer en auteur Jenny Erpenbeck – beiden in Oost-Duitsland geboren –, die de afgelopen jaren felle discussies veroorzaakten in Duitsland. In respectievelijk *Achter de Muur. Oost-Duitsland 1949-1990* en *Kairos* proberen ze het beeld van de DDR wat meer in balans te brengen door ook naar het dagelijks leven en de zonzijde ervan te kijken.

Dat ze deze podcast heeft gemaakt, betekent niet dat Nagel zich echt in die discussie wil mengen. ‘Je kunt in Duitsland nooit iets zeggen zonder dat anderen daar weer iets van vinden. Het is nooit klaar en het debat hierover is hevig. Iedereen denkt dat zijn of haar eigen – positieve of negatieve – herinneringen kloppen. Maar alleen alle herinneringen bij elkaar leveren een compleet beeld op.’ ■



De serie *Over de Muur* is vanaf begin november te beluisteren op NPO Luister en via de podcastapps.

ga voor meer titels naar [vprogids.nl/podcast](https://vprogids.nl/podcast)

## Cesar Majorana

Cookies accepteren



## Pop the Balloon

Het beste datingprogramma van Nederland is niet op de lineaire televisie te zien. Je moet op YouTube zoeken naar het kanaal ‘We Dep’, waar ze een Nederlandse versie van de show *Pop the Balloon* or *Find Your Love* maken. In afleveringen van een uur staat een rijtje Gen Z-jongens of -meisjes klaar met een ballon in de hand, terwijl de potentiële partners die een voor een voorbijkomen ter plekke worden gekeurd. Is de kandidaat niet jouw smaak? Dan prik je je ballon stuk. Jongeren uit het hele land doen mee aan of kijken naar deze ronduit pijnlijke vleeskeuring.

Wat opvalt is dat veel witte meisjes en jongens nadrukkelijk zeggen niet op wit te vallen. ‘Wat is wel je type?’ vraagt de presentator. ‘Ja, gewoon,’ zegt een achttienjarig meisje uit Ede, recht in het gezicht van een in haargel gedrenkte Limburgse jongen die zijn mooiste baseballjack draagt. ‘Ik val meer op *light skin*, zeg maar.’ De ballonnen poppen non-stop. De ene na de andere kandidaat wordt afgekeurd – omdat zijn broek te strak is, of juist te wijd. De jonge deelnemers – die soms de indruk wekken dat ze net een ggz-behandeling achter de rug hebben – lijken bot en grof, maar daarachter gaat een naïef beeld van liefde de schuil.

Dat hoor je ook terug in de antwoorden op de introductievraag: ‘Wat zoek je in een partner?’ Iedereen is op zoek naar ‘respect en loyaliteit’, alsof het om een rashond gaat. Dat een partner je moet steunen bij het verlies van je ouders of als je op je sterfbed ligt, interesseert geen enkele Gen Z-deelnemer nog. Niet zo vreemd, want in *Pop the Balloon* gaat niemand de liefde vinden. Dat is ook niet de opzet van de show.

Elk datingprogramma is een soort voyeuristische reality-tv, waarbij het de bedoeling is dat kijkers even hard mee-oordelen over de deelnemers. *Pop the Balloon* is briljant omdat hierin een categorie mensen wordt gepresenteerd die je niet eerder kon beoordelen.

Iedereen zoekt ‘respect en loyaliteit’, alsof het om een rashond gaat